

Asia: VN/24082/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle ulkomaalaislain 72 a §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain muuttamisesta annetun lain 72 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kemianteollisuus ry ja Kenkä- ja Nahkateollisuus ry katsovat, että esitetyn kaltaisille lainsäädäntömuutoksille ei ole perusteita.

Kenkä- ja Nahkateollisuus ry on Kemianteollisuus ry:n jäsenyhdistys. Kenkä- ja Nahkateollisuus työllistää Suomessa noin 800 työntekijää. Kenkä- ja nahkateollisuuden yritykset sijaitsevat maakunnissa, ja ovat niissä merkittäviä työllistäjiä.

Työvoimasta on pulaa monilla alueilla Suomessa, ja ulkomainen työvoima varmistaa, että myös suomalaisille on alueella töitä. Paikallista työvoimaa on joihinkin ammattiryhmiin käytännössä hyvin vaikea saada. Ammatillista koulutusta alalle ei käytännössä ole, jolloin yritykset joutuvat itse kouluttamaan työntekijät tehtäviin. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että yritykset sitoutuvat näihin ulkomaisiin työntekijöihin pitkäksi aikaa. Vaikka alkupalkka maahan saavuttaessa jäisi työehtosopimuksen vähimmäistasolle esimerkiksi kouluttautumiskulun vuoksi, ansiotaso kuitenkin nousee, kun työntekijät oppivat työn ja pääsevät normaaliin urakkavauhtiin, mikä on sekä työnantajien että työntekijöiden tavoite. Hallituksen esitys tulorajasta, joka sivuuttaa työehtosopimuksen, estäisi tällaisen työssäoppimisen kehityskulun. Ulkomaisen työvoiman saamisen hankaloittaminen vaarantaa myös kotimaiset työpaikat ja toimialan tulevaisuuden Suomessa.

Työehtosopimuksen tulee olla ensisijainen tulorajan asettaja

Kemianteollisuus ry ja Kenkä- ja Nahkateollisuus ry eivät kannata, että jatkossa työntekijän oleskeluluvulle asetettaisiin työehtosopimuksesta irrallaan oleva 1600 euron kuukausittainen tuloraja, jota voitaisiin muuttaa valtioneuvoston asetuksella. Esityksen ongelmana on se, että jos alakohtaisen työehtosopimuksen minimipalkka ei ylitä 1600 euroa kuukaudessa, sovelletaan 1600 euron rajaa. Esityksellä kävellään keskeisen suomalaisen työmarkkinajärjestelmän periaatteen yli, eli että alakohtainen vähimmäispalkka määräytyy työehtosopimuksella. Lisäksi tulorajan säätäminen asetuksella mahdollistaa sen nostamisen ylöspäin jatkossa poliittisin perustein.

Joillain teollisuudenkin aloilla, kuten kenkä- ja nahkateollisuudessa työehtosopimuksessa tällä hetkellä määritelty vähimmäispalkka jää laskennallisesti alle 1600 euron kuukaudessa. Esimerkiksi kenkä- ja nahkateollisuuden työehtosopimuksen alin taulukkopalkka on 9,44 euroa tunnilta. Jos kuukaudessa on esimerkiksi 21 työpäivää, ansiot ovat $21 \times 8 \times 9,44 = 1585,92$ euroa. Alalla palkkausperusteena on tyyppillisesti tuntipalkka, ei kuukausipalkka, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että koska tehtyjen työtuntien määrä vaihtelee kuukauden pituuden mukaan, myös ansiot vaihtelevat kuukausittain. Tuntipalkan muuttaminen kuukausiansioksi on työehtosopimuskohtaista, koska työehtosopimuksissa on erilaisia työaika- ja palkkasäännöksiä muun muassa siitä, mitä eriä tulisi missäkin tilanteessa maksettavaksi ja miten palkka muunnettaisiin kuukausipalkaksi. Työehtosopimusten erityispiirteet tulisi huomioida ansiota laskettaessa.

Tuloraja voi estää myös sellaisten työntekijöiden maahantulon, jotka todellisuudessa tienaisivat tulorajan yli, mutta työehtosopimuksen rakenteesta johtuen, tällaista ei voida taata hakemuksessa. Epäselväksi jää, miksi vähimmäistulorajan osalta ei huomioida työehtosopimusten erilaisia lisiä tai vuosilomiin liittyviä korvauksia tai työehtosopimusten erilaisia palkkausjärjestelmiä. Nämäkin erät kuitenkin liittyvät olennaisesti siihen, että henkilö pystyy elättämään itsensä työstä ansaitsemallaan palkalla.

Esimerkiksi kenkä- ja nahkateollisuudessa tehdään töitä suurelta osin urakkapalkalla, mikä on sekä työntekijöiden että työnantajan edun mukainen palkkaustapa, koska siinä työntekijöiden ansiotaso nousee ja työnantajalla tuottavuus ja kilpailukyky kasvaa. Työehtosopimuksen mukaan urakkapalkka määräytyy niin, että sen tulee olla vähintään 20% enemmän kuin vähimmäistuntipalkka aikapalkalla työskennellessä. Jokaiselle taataan kuitenkin aikapalkka eli tuntipalkka. Vaikka todellisuudessa työntekijä tienaisi enemmän kuin työehtosopimuksen mukainen aikapalkka osoittaisi, tätä ei voitaisi kuitenkaan taata oleskelulupahakemuksessa.

Vähimmäispalkka Suomessa määräytyy myös jatkossa työehtosopimuksella

Suomen työmarkkinajärjestelmässä ei olla siirtymässä lakisääteiseen minimipalkkaan. Tämä linja on vahvistettu muun muassa silloin, kun EU:n vähimmäispalkkadirektiivi hyväksyttiin syyskuussa 2022. Suomen lähtökohta direktiivin implementoinnissa on palkan määräytyminen työehtosopimusten mukaan. Myöskään hallitusohjelmassa ei ole kirjausta lakisääteiseen vähimmäispalkkaan siirtymisestä. Työehtosopimuksen vähimmäispalkkaa voitaisiin jatkossakin maksaa laillisesti suomalaisille ja EU-kansalaisille, mutta kolmansista maista tuleville ei silloin, kun työehtosopimuksen vähimmäispalkka jää alle 1600 euron. Myös osa-aikatyön teettäminen olisi edelleen mahdollista suomalaisilla ja EU-kansalaisilla silloinkin, kun sovelletaan työehtosopimuksen vähimmäispalkkasäännöksiä, mutta kolmansien maiden kansalaisilla ei.

Jos esityksessä ei ole tarkoitus puuttua minimipalkan määräytymiseen Suomessa työehtosopimuksilla tai työlainsäädännön sallimaan mahdollisuuteen solmia osa-aikaisia työsuhteita, miksi esityksessä todetaan ”..työnantajat voisivat muuttaa käyttäytymistään tulorajojen asettamisen jälkeen. He voisivat esimerkiksi nostaa avoimena olevien työtehtävien palkkoja vähintään 1600 euroon tai palkata henkilöitä useammin kokoaikaiseen työhön osa-aikaisen työn sijaan”.

Asumiskustannusten erot huomattavat eripuolilla Suomea

Lisäksi on huomioitava, että esimerkiksi asumiskustannuksissa on mittavia eroja eripuolella Suomea, eikä tätä seikkaa ole millään tavalla huomioitu hallituksen esityksessä. Hallituksen esityksessä todetaan, että hallituksen esityksen tavoitteena on varmistaa, että maahan saapuvilla työntekijöillä on todellinen mahdollisuus elättää itsensä ansaitsemallaan palkalla (ja lisätä kokoaikatyön määrää Suomessa). Tämä on sinänsä kannatettavaa, mutta on huomioitava, että elinkustannukset ovat erilaiset maaseudulla ja kaupungeissa. Esimerkiksi Hakunilassa Vantaalla kaksion vuokrataso on yli 60% suurempi kuin Nivalan keskustassa. Alakohtainen työehtosopimus pystyy ottamaan tämänkin seikan paremmin huomioon, kuin koko maan kattava yksi tuloaraja.

Hallituksen esityksen vaikutusarvioinnit ovat erittäin puutteelliset

Esityksen vaikutuksia työehtosopimusjärjestelmän toimivuuteen ei ole arvoitu lainkaan tilanteissa, joissa alan työehtosopimuksen vähimmäispalkka jää alalla alle 1600 €. Työmarkkinoille syntyy kahden kerroksen väkeä, EU-kansalaiset ja kolmansista maista tulevat.

Esityksessä ei ole huomioitu asumiskustannuksissa olevia merkittäviä eroja riippuen siitä, missä päin Suomea asutaan. Itsensä elättämiseen liittyy myös eri työehtosopimusten lisät, vuosilomakorvaukset ja erilaiset palkkausjärjestelmät, joiden kautta maahan saapuvien työntekijöiden tulot kasvavat. Näitä ei esityksen mukaan luettaisi vähimmäistuloarajaan, mutta niitä ei ole myöskään läpikäyty tai perusteltu, miksi ne eivät vaikuttaisi työntekijän itsensä elättämiseen.

Esityksessä on todettu, että sillä ei ole merkittäviä vaikutuksia julkiseen talouteen. Esityksen tavoitteeksi kuitenkin kerrotaan julkisen talouden vahvistaminen. Epäselväksi myös jää, miten on arvoitu se, että tuloarajan asettaminen esitettyssä muodossa ei rajoittaisi liikaa eri puolilla Suomea työvoiman saatavuutta. Muutosten seurauksena on useaan otteeseen esityksessä todettu, että tuloarajan asettaminen saattaisi merkitä sitä, että hakijoille tehtäisiin enemmän kielteisiä päätöksiä oleskelulupahakemuksiin. Orpon hallituksen keskeinen tavoite on julkisen talouden tasapainottaminen, siinä avainasemassa ovat yksityisen sektorin työpaikat. Työperäinen maahanmuutto monilla aloilla, kuten kenkä- ja nahkateollisuudessa mahdollistaa yritysten pitämisen Suomessa ja suomalaisten työllistämisen.

Esityksessä on todettu, että työmarkkinajärjestöiltä on pyydetty tietoa olemassa olevista työehtosopimuksista, joissa alin kuukausipalkka on alle 1600 euroa. Voi todeta, että vaikutusarvioinnit ovat tältäkin osin puutteelliset. Käsityksemme mukaan arviot on pyydetty ainoastaan ammattiliittojen keskusjärjestöiltä, esimerkiksi Kemianteollisuus ry:tä ja Kenkä- ja Nahkateollisuus ry:tä ei ole ministeriö lähestynyt, vaikka ministeriön ammattialakohtaisessa tarkastelussakin on käynyt ilmi, että jalkine- ja laukkuteollisuuden prosessityöntekijöiden oleskelulupahakemuksissa vuonna 2022 palkat ovat jääneet alle 1600 euron.

Lopuksi

Kuten edellä on kuvattu, esitys on monella tapaa haasteellinen ja aiheuttaa enemmän ongelmia kuin niitä ratkaisee. Esityksen vaikutusarviot ovat myös hälyttävän puutteelliset. Vaikuttaa siltä, että esitystä on myös katsottu vain yhdeltä kantilta, työperäisen maahanmuuton näkökulmasta, vaikka esitys koskettaa myös työllisyyttä, työehtosopimusjärjestelmää ja alueellista teollisuuspolitiikkaa. Mikäli esitystä viedään eteenpäin, tulee sitä korjata siten, että alakohtainen työehtosopimus määrittää jatkossakin ensisijaisesti vähimmäispalkan niin suomalaisille, EU-kansalaisille kuin

kolmansista maista tuleville. Jos työehtosopimusta ei ole, niin tulo raja on 1600 €. Tätä puoltaa myös esitykseen sisällytetty kansainvälinen vertailu, jossa todetaan, että ”useimmissa maissa palkan tuli vastata työehtosopimusten mukaista palkkaa tai sen puuttuessa yleisesti alalla maksettavaa palkkaa tai minimipalkkaa”.

Kunnioittavasti

Juha Teerimäki

Kenkä- ja Nahkateollisuus ry

Minna Etu-Seppälä

Kemianteollisuus ry

Nisametdin Jenni

Kemianteollisuus ry - Kenkä- ja Nahkateollisuus ry